

УДК 37.032+37.033

Лов'янова І.В.

кандидат пед. наук,

Криворізький державний педагогічний університет

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПРИЙОМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ.

В статье на основе анализа инновационных процессов, происходящих в образовании, определены суть и место технологий в иерархии понятий: парадигма, модель, методика, технология. Как один из первых шагов на пути к новым технологиям рассматривается перестройка механизмов педагогического взаимодействия.

In article on base of the analysis of innovative processes, occurring in formation, is determined essence and place technology in hierarchies notion: paradigm, model, methods, technology. As one of the first step on way to new technology is considered realignment mechanism pedagogical interaction.

Вивчення тематики, завдань і цілей впроваджуваних педагогічних нововведень у закладах освіти України нашою думкою, що кожна інновація, незалежно від того, який вона має масштаб, характер, рівень новизни, галузь використання, спрямованість та інші ознаки, належить до певної педагогічної парадигми, тобто цілісного концептуального спрямування в теорії і педагогічній практиці. Слід зазначити, що під поняттям “парадигма” (від грецької приклад, взірець) розуміється, по-перше, строго наукова теорія, яка втілена у систему понять, що відбивають суттєві риси дійсності, і, по-друге, визнані всіма науковими досягненнями, що дають науковому товариству модель постановки проблем та їх рішень протягом певного історичного періоду [5, с.227].

У педагогіці під парадигмою розуміється сукупність стійких характеристик, що визначають змістову єдність схем теоретичної і практичної діяльності незалежно від ступеня їх рефлексії [4 с.43-48].

На сьогодні вченими у педагогіці визначено такі основи парадигми, що відбивають сутність базових модифікацій навчання і виховання, а саме:

- парадигма авторитарної педагогіки;
- маніпулятивної педагогіки;
- педагогіки підтримки (Г.Б.Корнетов, Є.В.Бондаревська).

Так чи інакше все що розробляється інноваційного в педагогіці відповідає одній з цих парадигм. Таким чином, з'ясовано, що відправною точкою у класифікації вибрано педагогічну парадигму. В свою чергу кожна парадигма може утримувати в собі одну чи декілька моделей навчання і виховання (обмежень немає). Крім того, уяву про класифікацію педагогічних інновацій дає певна ієрархія понять: парадигма – моделі – методики-технології – компоненти методик і технологій (зміст, форми, методи, прийоми, способи організації, тощо).

Оскільки педагогічна модель відображає суттєвіші компоненти навчально-виховного процесу, то потрібно, насамперед, з'ясувати, чим наповнюється модель; напевно якимись компонентами, які знаходяться у взаємозв'язку. Дана система, в свою чергу, включає методики, технології навчання і виховання.

Слово “технологія” грецького походження й означає: “знання про майстерність”. Поняття “педагогічна технологія” останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті. Серед учених і практиків у розумінні і вживанні поняття “педагогічна технологія” існують розбіжності. Наведемо деякі з них.

- Педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації навчального процесу (В.П.Беспалько).
- Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів,

які використовуються для досягнення педагогічної мети (М.В.Кларін).

- Педагогічна технологія є змістовним узагальненням, що вбирає в себе зміст усіх визначень різних авторів (джерел). Педагогічна технологія може бути представлена науковим, процесуально-описовим і процесуально-діючим аспектами (Г.К.Селевко).
- Педагогічна технологія – системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодій, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Педагогічна технологія відображає “тактику” реалізації освітніх технологій і будується на знанні закономірностей функціонування системи “педагог – матеріальна база – учень” у відповідних умовах навчання (індивідуального, групового, колективного, масового) [8, с.26].

Тобто технологія відповідає на запитання: “як, яким чином (як організувати, якими засобами) досягти поставленої педагогічної мети”. Щодо “технології навчання”, то це поняття являється видовим до родового “педагогічні технології”. Воно відбиває шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в рамках відповідного предмету, теми, питання, а також у межах обраної технології. Завдання технологій навчання – максимально спростити організацію навчального процесу, зберігаючи його ефективність шляхом передачі творчих функцій вчителю [7, с.26-27]. Проте звернувшись до змісту поняття “педагогічна технологія” слід відмітити, що поняття “методика” більш ємне, ніж технологія, оскільки воно включає не тільки умову організації процесу навчання чи виховання, а й містить у собі змістову функцію. А саме: методика відповідає на запитання: “чому навчати і як, якими це робити засобами”. Виходячи з цього, зауважимо, що технології навчання і виховання скоріше обслуговуватимуть методики навчання і виховання.

Навчання, метою якого має стати всебічно розвинена особистість із сформованим належним чином інтелектом, передбачає перетворення учня із

засобу в мету, з об'єкту в суб'єкт діяльності; гуманізацію відношень у системі "учитель-учень"; побудову відношень на основі співпраці й співтворчості. Ми вважаємо, що одним із перших кроків на шляху до нових технологій є перебудова механізмів педагогічної взаємодії. На необхідність взаємодії між учителем і учнями вказували Ш.А.Амонашвілі, В.О.Сухомлинський, А.С.Макаренко, Ю.Н.Кулюткін, Д.Хазард, Л.В.Кондрашова та інші.

Так Ш.А.Амонашвілі взаємодію між учителем і учнями розглядає як "процес, який визначається здатністю вчителя встановлювати контакт і взаєморозуміння з учнями" [1, 111]. Ю.М.Кулюткін педагогічний процес розглядає як творче спілкування вчителя і учнів, "як процес спільного пошуку й дії, у результаті якого, з одного боку, в учнів формується особистісно здобуті знання, а з іншого – розвивається професійна майстерність учителя" [7, 10]. Д.Хазард суть взаємодії у процесі навчання бачить у тому, що вчитель не просто ставить перед собою якісь цілі і розробляє способи досягнення цих цілей, але й створює умови для того, щоб ці способи були засвоєні учнями, формує в них здатність до самооцінки [3, 41-42]. Л.В.Кондрашова при організації учителем взаємодії у навчанні зосереджує увагу на таких важливих моментах, як створення ситуації психологічної єдності; забезпечення можливостей самовираження особистості; неявне керування ініціативою учнів [9, 44].

Особливу увагу у процесі організації педагогічної взаємодії на нашу думку слід приділяти розвитку оцінки й самооцінки, контролю й самоконтролю, що сприяє формуванню умінь самостійно виконувати розумові дії планування, саморозвитку й рефлексії власної діяльності. На цьому етапі навчання важливими є особистісні прояви учнів, їх ініціатива. Опишемо використані нами версії завдань самопізнання, самовизначення, спільного розвитку, самореалізації [2].

1. **Самопізнання** (гасло "Пізнай себе!"). У рамках предмету, що викладається, складаються різні завдання, головна відмінність яких у тому, що

в них від учня потребується різна степінь "заглибленості" у предмет на своєму рівні його оволодіння. У максимально простому варіанті це можуть бути два завдання на вибір після завершення якого-небудь розділу (теми). Завдання на просту перевірку рівня засвоєння теми, на кшталт звичайної контрольної, або велике завдання тестового характеру, що дозволяє визначити рівень просування в предметі у цілому (а не лише в рамках конкретної, щойно вивченої теми). Фіксується факт вибору типу завдання. Оцінки за завдання не ставляться, хоча змістовне оцінювання цілком можливе.

2. Самовизначення (гасло "Обирай сам"). Після завершення якоїсь теми вчитель пропонує учням п'ять питань (написаних на дошці). В одному завданні на базі цих питань сам обирає для учня два питання близької складності та зацікавленості, й учневі залишається лише відповідати на питання. В іншому – учень може сам обирати, але не два, а три питання з п'яти. Учителем фіксується факт вибору типу завдання.

3. Спільний розвиток (гасло "Дій спільно!"). Після завершення якоїсь теми учням пропонується обрати собі один із двох варіантів здійснення непростого завдання. Відмінність варіантів у процесі виконання: перший має на увазі індивідуальне виконання і надалі індивідуальну оцінку вчителем; інший – виконання спільно, у парі з будь-ким на вибір із групи, і отримання спільної оцінки з правом учителя ставити додаткові питання по виконаному завданню будь-кому з двох учасників. Учителем фіксується факт вибору типу завдання.

4. Самореалізація (гасло "Прояви себе!"). Головна відмінність визначених тут варіантів завдань – у необхідності творчості при їх виконанні. Один із варіантів передбачає репродуктивну активність, а інший – творчу. Після завершення будь-якої теми (розділу) учням пропонується наступне. Письмово відповісти на питання до пройденної теми або самому придумати до пройденної теми цікаві питання. Фіксується факт виконання типу завдання.

Наведемо приклад інструкцій учителя для учнів: "Продовжуємо роботу. Вам пропонується на вибір два варіанти завдання. У першому варіанті треба

письмово відповісти за темою. Питання – на дошці. У другому варіанті ви повинні придумати свої питання до теми й відповісти на них. Оцінка за роботу не залежатиме від вибору варіанта, а лише від якості роботи..."

Процедура виконання описаних вище завдань закінчувалася оцінкою комунікативних і організаторських здібностей та з'ясуванням рівня суб'єктивного контролю, отримані учнями результати дали змогу намітити за допомогою вчителя шляхи й засоби самокорекції. Підсумовуючи, слід відмітити, що з'ясування місця педагогічних технологій у інноваційних процесах в освіті та розуміння необхідності змін у організації педагогічної взаємодії вчителя і учнів виступають основою на шляху до формування всебічно-розвиненої особистості випускника середньої школи.

Література.

1. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! – М., 1983. – С. 111
2. Библиотека журнала "Директор школы". – М.: Сентябрь. – 1999. – № 3 – С. 108-114.
3. Кондрашова Л.В. Гуманизация учебно-воспитательного процесса школы: история, теория, поиски. Учеб. метод. пособие. – Кривой Рог, 1996. – 74 с.
4. Корнетов Г.Б. Парадигма базовых моделей образовательного процесса // Педагогика, 1999. – № 3. – С. 43-48.
5. Краткий философский словарь. – М.: Просвещение, 1998.
6. Лов'янова І.В. Інноваційні процеси в освіті: характеристика, класифікація, ієрархічні зв'язки / Наукові записки. – Випуск 51. – серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім.В.Винниченка. – 2003. – Ч. 1. – С. 43–47
7. Мышление учителя / Под ред. Ю.Н. Кулюткина, Г.С. Сухобской. – М.: Педагогика, 1990. – С. 10-11.
8. Назарова Т.С. Педагогические технологии: новый этап эволюции? // Педагогика, 1997. – № 3. – С. 20-27.
9. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие / Л.В.Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, ИВИ. 2000. – 170 с.